

УДК 930.1/.2(477:438)

Морозова О. С.

к. іст. н., доцент, доц. кафедри історії факультету політичних наук
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили
вул. 68 десантників, 10, м. Миколаїв, 54001, Україна
тел.: +38 066 34 77 303, e-mail olga_chdu@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ПОЛЬЩІ (1989–2017)¹

Стаття присвячена аналізу процесу дослідження проблем історії України в польській науковій думці в руслі загального суспільно-політичного процесу в Польщі (1989–2017). Автор звертає особливу увагу на діяльність польських наукових осередків й окремих істориків, що займаються дослідженням проблем історії України.

Ключові слова: Польща, суспільно-політичні трансформації, дослідження історії України.

Постановка проблеми. Останнім часом необхідність вивчення минулого України в усіх його проявах набуває особливої актуальності. Значення отримує дослідження розвитку українського питання в Польщі. Польська історіографія з проблем історії України є доволі значущою й потребує ретельного вивчення.

Еволюцію дослідження окремих аспектів історії України в польській науковій думці доцільно розглядати в руслі загального суспільно-політичного процесу в Польщі. В умовах розгортання демократичних процесів за Третьою Речі Посполитою, починаючи з 1989 року, на теренах Республіки Польща виникла можливість для науковців розширити поле наукової історичної інформації з метою звільнення українського і польського народів від стереотипів національного протистояння, ідеологічних упереджень тощо.

Звернення до теми зумовлене необхідністю заповнити одну з прогалин сучасної історіографії, що виникла через відсутність праць, які б узагальнювали процес дослідження історії України в контексті суспільно-політичних трансформацій в Польщі (1989–2017), потребою вивчення досвіду сусідньої країни у напрямку дослідження української історії в контексті суспільно-політичних трансформацій.

Аналіз останніх досліджень. Треба зауважити, що історіографічні пошуки з даного питання представлені низкою локальних досліджень польських істориків з конкретних питань історії України, суспільно-політичних трансформацій в Польщі кінця ХХ — початку ХХІ ст., поодинокими історіографічними розвідками. Одними з перших, хто під час польських

¹ Стаття була підготовлена для міжнародної наукової конференції «Соціальні та політичні трансформації у Центральній та Східній Європі (1917–2017 рр.): чинники, досягнення, проблеми» (28–29 червня 2017 року, ОНУ імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна).

демократичних перебудов кінця ХХ — поч. ХХІ ст. почав описувати окремі події історії України часів, були: Р. Тожецький [23], В. Серчик [18], Є. Коко [10], В. Менджецький тощо. Сьогодні ця тема частково висвітлена в працях Т. Стриєка [21], Г. Мотики [14], В. Гіля й Н. Гіля [6], Я. Я. Бруського [2], І. Галагіди [7], Р. Внука [15] тощо. Серед українських учених належить виокремити Л. Зашкільняка, М. Литвина, І. Іллюшина, Я. Грицака, М. Геника та ін. [28–31].

Метою статті є аналіз процесу дослідження проблем історії України в контексті суспільно-політичних трансформацій в Польщі (1989–2017). Автор поставив перед собою такі **завдання**: 1) прослідити процес суспільно-політичних трансформацій в Польщі (1989–2017); 2) проаналізувати діяльність польських наукових інституцій і окремих вчених у напрямку вивчення питань історії України; 3) з'ясувати зв'язок процесів дослідження історії України в Польщі з процесом суспільних і політичних змін в польській державі в зазначений період.

Процес трансформації суспільно-політичного устрою Польщі — досить складне явище, визначальним чинником якого є всеохоплюючі перетворення, зокрема становлення демократичних принципів діяльності влади, політичні, інституціональні, поведінкові зміни в державі й суспільстві. Початком демократичних змін в державі став 1988 р., зокрема масові страйки незалежної профспілки «Солідарність», що змусило лідерів Польської Об'єднаної Робітничої Партії йти на переговори з демократичною опозицією.

Розвиток демократичних процесів у Третій Речі Посполитій й становлення незалежної Української держави розпочали процес налагодження відносин між країнами. В Польщі почало розвиватися гасло «немає вільної Польщі без вільної України», поляки почали звертати більше уваги на дослідження української історії, культури тощо [39, с. 345]. Політичне зближення України та Польщі поставило на порядок денний пошук компромісів у оцінках минулого, пошук того, що нас зближує а не роз'єднує [24].

Українсько-польське протистояння ХVІІ ст., конфлікт кінця ХІХ — початку ХХ ст., міжвоєнного періоду, зокрема мовне питання, Волинська трагедія, паціфікація, операція «Вісла», проблема ОУН-УПА тощо — це як раз ті моменти, що збереглися в національній пам'яті двох народів [35] і стали темою для численних дискусій [30].

Наприкінці ХХ ст. були надруковані серйозні праці відомих польських авторів Т. Ольшанського [16], А. Хойновського [3], Р. Тожецького [23], які присвятили багато уваги польсько-українським стосункам, в тому числі конфліктам часів Другої світової війни. Вчені намагалися з'ясувати, чому так довго й ретельно історія України подавалася виключно в негативному форматі.

У Польщі з'явилися значні наукові осередки, які зайнялися проблематикою українсько-польських відносин: Інститут історії й Інститут політичних досліджень Польської академії наук (Варшава), Фондація Святого Володимира (Краків), Південно-Східний науковий інститут (Перемишль), Інститут Центрально-Східної Європи (Льоблін) тощо.

Учасниками українсько-польського наукового діалогу й співпраці, у тому числі у культурній сфері, з польської сторони виступили Варшавський університет, Університет Марії Кюрі-Склодовської (Люблін), Ягеллонський університет (Краків), Університет імені Адама Міцкевича (Познань), Вроцлавський університет, Поморська академія (Слупськ) й інші. З української — Львівський і Волинський національний університет, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника й інші.

Треба відзначити, що активізація інтересу польських учених до української тематики йшла в тандемі з розвитком політичних контактів України й Польщі. Польща була однією з перших держав, яка підтримала незалежну Україну. Після офіційного візиту міністра закордонних справ Речі Посполитої Кшиштофа Скубішевського до Києва 29–30 грудня 1992 р., а згодом президента Леха Валенси до України 24–26 травня 1993 р. почався етап взаємодії істориків та громадсько-політичних інституцій. Почала діяти польсько-українська комісія експертів з аналізу підручників з історії та географії України й Польщі, метою якої є об'єктивне висвітлення гострих питань минувшини як в польській, так і в українській шкільній літературі [40].

Розв'язання гострих моментів спільного українсько-польського буття відбувалось у ході проведення різноманітних конференцій і симпозіумів як в Україні, так і Польщі. Помітну роль в обговоренні проблем ХХ ст. відіграв науковий семінар «Україна — Польща: важкі питання» (1997–2008) [17]. Головним підсумком 13 семінарів став образ політичного і воєнного зіткнення двох *рівноправних* сторін — польського руху опору і українського національно-визвольного руху. Це було велике досягнення вчених, яке могло допомогти розв'язати дискусії на тему українсько-польських відносин [10].

На жаль, історіографічні розвідки польських дослідників кінця ХХ ст. характеризувалися більше пошуком фактів, аніж їх науковою інтерпретацією. Наприкінці ХХ ст. в Польщі були поширені праці «традиціоналістів» — істориків, що представляють в своїх працях традиційний негативний образ українця як «бандерівця», який чинив різню на Волині й Східній Галичині, намагаючись знищити усіх поляків на цих землях [5]. В основному авторами були безпосередні учасники українсько-польських конфліктів: Владислав Семашко, Віктор Корман, Владислав Філяр, Єжи Венгерський тощо (подібні оцінки та образи щодо поляків можна було зустріти й в українській історіографії). Водночас у цей час активно діють і поляки українського походження — Євген Місило, Богдан Гук, Роман Дрозд, Ігор Галагіда, Микола Сивицький, Володимир Мокрий тощо [11–13; 4; 7; 19–20]. Козацька доба, постать Богдана Хмельницького, Галицький крайовий сейм, визвольні змагання 1918–1920 рр., лемківське питання — це далеко не повний перелік проблем, які підняті польськими дослідниками українського походження [34].

У вказаний період почалася робота Польсько-української комісії істориків при Польській академії наук і Національній академії наук України. Українські і польські вчені підносять питання не лише проблемних

сторінок спільної історії (діяльність українських націоналістів, польська політика осадництва, українсько-польське протистояння часів Другої світової війни тощо), але й моменти єднання двох народів (Варшавський договір 1920 р., антикомуністична боротьба післявоєнних років; публікації паризької «Культури» тощо). Польські й українські вчені приходять до певних узгоджень у висвітленні спільного минулого, налагоджують співпрацю між університетами, видають енциклопедичну й довідкову літературу за редакцією представників обох сторін [33].

У Польщі з'являються роботи, автори яких намагалися подивитися на проблему українсько-польських відносин з урахуванням як польської, так і української позиції (Р. Тожецький, Г. Мотика, Я. Я. Бруський, Є. Місילו, Т. Стрик тощо) [23; 14; 15; 2; 11–13; 21]. У 1997 р. історики Г. Мотика й Р. Внук видали монографію «Пани і різуні» [15]. Польські вчені намагалися з'ясувати, чому так довго й ретельно історія України та українців подавалася виключно в негативному форматі.

На початку 2000-х рр. в Польщі відбувається активізація правих політичних сил, кресових товариств, що відкрило нову сторінку дослідження історії України. У 2000 р. відбулося відкриття польського Інституту національної пам'яті. Українсько-польський діалог став відбуватися під патронатом державних інституцій. З цього моменту і донині українська тематика у Польщі обертається передусім довкола трагічних сторінок українсько-польського минулого. На думку українського історика Георгія Касьянова, конфлікт, який сьогодні виходить на рівень українсько-польських відносин, — це не конфлікт між українцями і поляками, а конфлікт двох форм ідентичності, які сфокусовані на етнонаціональному чиннику, на ексклюзивному націоналізмі. Це конфлікт, який активно інструменталізується політиками [32].

З 2003 р. (річниця подій на Волині) поширення набуває видана напередодні (2000 р.) праця В. і Е. Семашків «Геноцид, вчинений українськими націоналістами на Волині» [22]. На означення українсько-польських відносин часів Другої світової війни, зокрема діяльності ОУН і УПА, автори використовують виключно термін «геноцид», «людиновбивство» («народоббивство»). Під емоційним впливом збірки формувалася позиція певної частини польських істориків щодо українсько-польського протистояння.

«Помаранчева революція» в Україні сприяла зближенню українського і польського народів. Політичні зміни в Україні зробили можливим певний поступ в історичній сфері (офіційне відкриття Кладовища Львівських орлят, 2005; урочистості, присвячені пам'яті українців, що загинули від рук польського підпілля в Павлокомі, 2006) тощо. У 2005 р. єпископи римо-католицького костелу в Польщі й Української греко-католицької церкви ухвалили спільну відозву про взаємне пробачення й поєднання. В польській історіографії активізується вивчення питання щодо постаті А. Шептицького.

На початку ХХІ ст. українсько-польський діалог продовжився під час роботи конференцій, симпозіумів, круглих столів тощо. Сьогодні він має два рівня: науковий і громадський (публіцистичний). Окрім істориків, да-

ною темою зацікавились професійні політики, журналісти, митці. Однак, не дивлячись на певні позитивні зрушення у науковому опрацюванні тематики, у Польщі й надалі триває акція з боку кресових організацій щодо нагадування полякам про численні жертви на Волині і в Галичині від рук вояків УПА, висловлення докорів українцям. На думку редактора часопису «Нова Польща» («Nowa Polska») Єжи Помяновського, в країні від 2007 р. ця акція «переродилася в регулярну кампанію, що руйнує основу порозуміння з українцями...» [26].

У 2008 р. у Польщі відзначили 65 років з моменту подій на Волині. У Варшаві, за ініціативою й фінансування канцелярії президента Польщі Леха Качинського, сприяння Інституту національної пам'яті й Світового союзу вояків АК пройшла міжнародна конференція «У 65-ту річницю винищення поляків на Східних Кресах, здійсненого українськими націоналістами» [25]. Захід проявив штучне нагнітання напруженості між поляками та українцями, прагнення винести питання історичної пам'яті на політичну арену країни.

У липні 2009 р. польський Сейм ухвалив постанову про визнання антипольської акції українського підпілля як такої, що мала характер етнічної чистки з ознаками геноциду. Своєю чергою, у 2010 р. Президент України В. Ющенко надав колишньому лідеру ОУН С. Бандері статус «Героя України», що викликало в Польщі гостру негативну реакцію з боку різних сфер польського суспільства. Робота у напрямку дослідження історії України тривала, хоча мала вже зовсім інший відтінок.

У 2013 р. (70 років із дня трагічних подій на Волині) в Україні було опубліковано переклад книги Г. Мотики «Від Волинської різанини до операції «Вісла». Польсько-український конфлікт 1943–1947 рр.» [36]. Автор поклав відповідальність за трагічні події взаємного побоювання переважно на українську сторону. Водночас 2013 р. у Варшаві за редакцією Є. Місила була видана нова ґрунтовна збірка документів і матеріалів щодо операції «Вісла» [11], що стала ґрунтовною протипагою спробам окремих авторів виправдати увесь бруд здійсненої операції.

На жаль, і сьогодні між українцями і поляками залишається прірва у питаннях порозуміння щодо історичного минулого. Політичні зміни в обох країнах призвели лише до її поглиблення. Результати політики декомунізації в Україні, зокрема початки реабілітації ОУН і УПА, негативно відбилися на політичних відносинах України і Польщі. Гострі питання спільної минувшини стали площиною відмінного тлумачення. Схвалення польським Сеймом постанови від 22 липня 2016 р. про визнання подій на Волині 1943–1945 рр. «геноцидом, вчиненим українськими націоналістами проти мешканців II Речі Посполитої» ще більше затьмарило атмосферу взаємин сусідніх народів. Ситуація вимагає не лише глибокого детального вивчення спірних питань історії, а й їх об'єктивного тлумачення й сприйняття обома сторонами.

Висновки. Розвиток суспільно-політичних трансформацій в Польщі, демократичні зміни в державі кінця ХХ ст. розпочали процес не тільки налагодження відносин між Польщею й Україною, а й детального вивчення й

аналізу спільного минулого. Було сформовано коло науковців, які намагалися, з одного боку, переосмислити застарілі уявлення про Україну і українців, розвінчати усталені стереотипи і міфи щодо українсько-польських відносин та новітньої історії України, а з іншого — активізувалась група істориків, що прагнули розглядати питання історії України з традиційних консервативних великодержавних позицій.

Увага польських істориків здебільшого прикута до т. зв. «гострих проблем» спільного минулого (українсько-польське протистояння 1918–1919 рр., Голодомор в Україні, відносини українців і поляків у період Другої світової війни, в тому числі на Волині і в Галичині, післявоєнні переселення, українсько-польське пограниччя та міжнаціональні стосунки в ХХ ст.). Залишаються малодослідженими питання повсякденного життя поляків і українців на південно-східних територіях Другої Речі Посполитої, культурного і духовного розвитку української спільноти в окреслений період, українсько-польської співпраці на побутовому рівні, проблема національної свідомості українського населення пограниччя тощо. Попереду ще багато роботи у напрямку неупередженого вивчення й сприйняття спільного минулого. Важливо, щоб з обох сторін — польської та української — була добра воля знайти взаємне розуміння і повагу до партнера як на офіційному, так і на громадському рівнях.

Список використаних джерел

1. Akcja «Wisła». Dokumenty i materiały / red. E. Misilo. — Warszawa, 2013.
2. Bruski J. J. Petlurowcy. Centrum Państwowe Ukraińskiej Republiki Ludowej na Wychodźstwie. 1919–1924 / J. J. Bruski. — Kraków, 2000.
3. Chojnowski A. Historia państw świata w XX wieku / A. Chojnowski. — Warszawa, 1997.
4. Drozd R. Droga na Zachód. Osadnictwo ludności ukraińskiej na ziemiach zachodnich i północnych Polski w ramach akcji «Wisła» / R. Drozd. — Warszawa, 1997.
5. Filar W. «Burza» na Wołyniu / W. Filar. — Warszawa, 1997.
6. Gil W. Stosunki Polski z Ukrainą w latach 1989–1993 / W. Gil, N. Gil. — Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2002. — 123 s.
7. Hałagida I. Ukraińcy w województwie gdańskim w latach 1947–1956 / I. Hałagida // Między Odrą i Dnieprem. Wyznania i narody. Zbiór studiów / red. T. Stegner. — Gdańsk, 1997.
8. Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX wieku / red. P. Kosiewski i G. Motyka. — Kraków, 2000. — 302 s.
9. Klimecki M. Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Wschodnią Galicję 1918–1919. Aspekty polityczne i wojskowe / M. Klimecki. — Warszawa, 1997.
10. Koko E. Polska historiografia po 1989 roku o relacjach polsko-ukraińskich w latach 1918–1939 / E. Koko // Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX w. / red. P. Kosiewski i G. Motyka. — Kraków, 2000. — S. 132–145.
11. Misilo E. Akcja «Wisła» / E. Misilo. — Warszawa, 1993.
12. Misilo E. Polska polityka narodowościowa wobec Ukraińców 1944–1947 / E. Misilo // Polska-Polacy — mniejszości narodowe. — Wrocław; Warszawa; Kraków, 1992.
13. Misilo E. Repatriacja czy deportacja. Przesiedlenie Ukraińców z Polski do USRR 1944–1946 / E. Misilo. — Warszawa, 1996. — T. 1: Dokumenty.
14. Motyka G. Problematyka stosunków polsko-ukraińskich w latach 1939–1948 w polskiej historiografii po roku 1989 / G. Motyka // Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX w. / red. P. Kosiewski i G. Motyka. — Kraków: UNIVERSITAS, 2000. — S.166–178.
15. Motyka G. Pany i rezuny: współpraca AK-WiN i UPA 1945–1947 / G. Motyka, R. Wnuk. — Warszawa: Oficyna Wydawnicza Volumen, 1997. — 212 s.

16. Olszański T. Historia Ukrainy XX wieku / T. Olszański. — Warszawa, bdw.
17. Polska — Ukraina: trudne pytania. — Warszawa, 1997–2009. — Т. 1–11.
18. Serczyk W. A. Stereotypy w historii stosunków polsko-ukraińskich. Drogi do prawdy / W. A. Serczyk // Stereotypy narodowościowe na pograniczu / red. W. Bonusiak. — Rzeszów, 2002. — S. 11–13.
19. Siwicki M. Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich / M. Siwicki. — Warszawa, 1992. — Т. 1–2; Warszawa, 1994. — Т. 3.
20. Siwicki M. Polsko-ukraiński konflikt 1943–1944 rr. / M. Siwicki // Studia polsko-ukraińskie. Materiały z konferencji naukowej. Kamieniec-Podolski, 29–31 maja 1992. — Kijów; Przemysł, 1993.
21. Stryjek T. Ukraińska idea narodowa okresu międzywojennego. Analiza wybranych koncepcji / T. Stryjek. — Wrocław, 2000. — 450 s.
22. Siemaszko W. Ludobójstwo, dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej Wołynia 1939–1945 / W. Siemaszko, E. Siemaszko. — Warszawa, 2000. — Т. 1–2.
23. Torzecki R. Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923–1929 / R. Torzecki. — Kraków, 1989. — 467 s.
24. Wawrzonek M. Polsko-ukraińskie pojednanie. Potrzeba kształtowania nowego stereotypu wzajemnych stosunków / M. Wawrzonek // Polska — Niemcy — Ukraina w Europie. Narodowe identyfikacje i europejskie integracje w przededniu XXI wieku / red. W. Bonusiak. — Rzeszów, 2000. — S. 181–189.
25. Wołyń 1943 — rozliczenie, materiały przeglądowej konferencji naukowej «W 65 rocznicę eksterminacji ludności polskiej na Kresach Wschodnich dokonanej przez nacjonalistów ukraińskich». — Warszawa, 2010.
26. Współczesna polska debata na temat metropolity Andrzeja Szeptyckiego. Wokół konferencji w Krakowie (25–26 listopada 2009 r.) // Przegląd Wschodni. — 2013. — Т. XII, z. 4 (48). — S. 954.
27. Zakerzonia. Wspomnienia żołnierzy Ukraińskiej Powstańczej Armii / oprac. B. Huk. — Warszawa, 1994–1997. — Т. 1–3.
28. Зашкільняк Л. Польська історіографія після Другої світової війни: проблеми національної історії (40–60-ті роки) / Л. Зашкільняк. — Київ, 1992. — 95 с.
29. Зашкільняк Л. О. Українсько-польські стосунки ХХ ст. у суспільній свідомості українців і поляків / Л. О. Зашкільняк // Вісник Львівського університету. — 2008. — Вип. 2: Соціологія.
30. Ілюшин І. Волинська трагедія 1943–1944 рр.: пошук між «двома правдами» [Електронний ресурс] / І. Ілюшин // Українська правда. Історична правда. — 2011. — 13 липня. — Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/digest/2011/07/13/45611/>
31. Ілюшин І. Актуальні проблеми методології та історіографії українсько-польських відносин ХХ ст. [Електронний ресурс] / І. Ілюшин. — Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Piushyn_Ihor/Aktualni_problemy_metodolohii_ta_istoriohrafii_ukrainsko_polskykh_vidnosyn_XX_stolittia.pdf
32. Касьянов Г. Виступ під час Міжнародного круглого столу щодо українсько-польського історичного діалогу «Як розмінувати українсько-польську історію?», 7 грудня 2016 р. [Електронний ресурс] / Г. Касьянов. — Режим доступу: <http://glavcom.ua/publications/yak-rozminuvati-ukrajinsko-polsku-istoriyu-386723.html>
33. Литвин В. Українсько-польські наукові зв'язки в гуманітарній сфері [Електронний ресурс] / В. Литвин. — Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/82208/1-Lytvyn.pdf?sequence=1>
34. Морозова О. Українсько-польські наукові стосунки: хронологія подій / О. Морозова // Чорноморський літопис: науковий журнал. — Миколаїв, 2011. — Вип. 4.
35. Морозова О. С. Національна пам'ять та сучасні українсько-польські відносини / О. С. Морозова // Історико-політичні проблеми сучасного світу: збірник наукових статей. — Чернівці: Чернівецький національний університет, 2013. — Т. 25–26. — С. 173–177.
36. Мотика Г. Від Волинської різанини до операції «Вісла». Польсько-український конфлікт 1943–1947 рр. / Г. Мотика. — Київ, 2013.
37. Мотика Г. Польська реакція на дії УПА: масштаб і перебіг каральних акцій [Електронний ресурс] / Г. Мотика // Незалежний культурологічний журнал «І». — 2003. — № 28. — Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n28texts/mendzecki.htm>

38. Павлів В. 55-летие «операции Висла», или Как в Польше решили «украинский вопрос» / В. Павлів // Зеркало недели. — 2002. — 27 апреля, № 16.
39. Польша — нарис історії / ред. Владзімеж Менджецьки та Єжи Брацісевич. — Варшава: Інститут національної пам'яті — Комісія переслідвання злочинів проти польського народу, 2015. — 365 с.
40. Удод О. Українсько-польська комісія експертів: становлення і діяльність / О. Удод, В. Бондар // Українсько-польське співробітництво в галузі історичної освіти: матеріали та документи українсько-польської комісії експертів з удосконалення змісту шкільних підручників з історії та географії (1993–2013). — Київ, 2013. — С. 5.
41. Україна — Польша: важкі питання. — Варшава; Луцьк, 1998–2006. — Т. 1–10.
42. Україна — Польша: важкі питання. Т. 9: Матеріали IX і X міжнародних наукових семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни» (Варшава, 6–10 листопада 2001 р.) / ред. М. Кучерепа. — Луцьк, 2004.

References

- Misilo, Evhen. 2013. *Akcja «Wisla». Dokumenty i materialy*. Warszawa.
- Bruski, Jan Jacek. 2000. *Petlurowcy. Centrum Państwowe Ukrainiejskiej Republiki Ludowej na Wychodźstwie. 1919–1924*. Kraków.
- Chojnowski, Andrzej. 1997. *Historia państw świata w XX wieku*. Warszawa.
- Drozd, Roman. 1997. *Droga na Zachyd. Osadnictwo ludności ukraińskiej na ziemiach zachodnich i pylnocnych Polski w ramach akcji «Wisla»*. Warszawa.
- Filar, Władysław. 1997. *«Burza» na Wołyniu*. Warszawa.
- Gil, Władysław, Norbert Gil. 2002. *Stosunki Polski z Ukraina w latach 1989–1993*. Torun: Wydawnictwo Adam Marszałek,.
- Hałagida, Ihor. 1997. Українці в województwie gdańskim w latach 1947–1956. W *Między Odrą i Dnieprem. Wyznania i narody. Zbiyr studiujw*, red. T. Stegner. Gdańsk.
- Kosiewski, Piotr., Grzegorz Motyka. 2000. *Historycy polscy i ukraińscy wobec problemuw XX wieku*. Kraków: UNIVERSITAS.
- Klimecki, Michał. 1997. *Polsko-ukraińska wojna o Lwyw i Wschodnią Galicję 1918–1919. Aspekty polityczne i wojskowe*. Warszawa.
- Koko, Evhen. 2000. Polska historiografia po 1989 roku o relacjach polsko-ukraińskich w latach 1918–1939. W *Historycy polscy i ukraińscy wobec problemuw XX w.*, red. Piotr Kosiewski, Grzegorz Motyka, 132–145. Kraków: UNIVERSITAS.
- Misilo, Evhen. 1993. *Akcja «Wisla»*. Warszawa.
- Misilo, Evhen. 1992. Polska polityka narodowościowa wobec Ukraińców 1944–1947. W *Polska-Polacy — mniejszości narodowe*. Wrocław-Warszawa-Kraków.
- Misilo, Evhen. 1996. *Repatriacja czy deportacja. Przesiedlenie Ukraińcyw z Polski do USRR 1944–1946*. T. 1: Dokumenty. Warszawa.
- Motyka, Grzegorz. 2000. Problematyka stosunków polsko-ukraińskich w latach 1939–1948 w polskiej historiografii po roku 1989. W *Historycy polscy i ukraińscy wobec problemuw XX w.*, red. Piotr Kosiewski, Grzegorz Motyka, 166–178. Kraków: UNIVERSITAS.
- Motyka, Grzegorz, Rafal Wnuk. 1997. *Pany i rezuny: wspylpraca AK-WiN i UPA 1945–1947*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Volumen.
- Olszański Tadeusz. Bdw. *Historia Ukrainy XX wieku*. Warszawa.
- Polska-Ukraina: trudne pytania*. 1997–2009. T. 1–11. Warszawa.
- Serczyk, Władysław Andrzej. 2002. Stereotypy w historii stosunkow polsko-ukraińskich. Drogi do prawdy. W *Stereotypy narodowosciowe na pograniczu*, red. Włodzimierz Bonusiak, 11–13. Rzeszow.
- Siwicki, Mikołaj. 1992, 1994. *Dzieje konfliktuw polsko-ukraińskich*. 3 t. Warszawa.
- Siwicki, Mikołaj. «Polsko-ukraiński konflikt 1943–1944 rr.» *Studia polsko-ukraińskie*. Materiały z konferencji naukowej, Kamieniec-Podolski, maj 29–31, 1992; Kijów- Przemyśl, 1993.
- Stryjek, Tomasz. *Ukraińska idea narodowa okresu miedzywojennego. Analiza wybranych koncepcji*. Wrocław, 2000.
- Siemaszko, Władysław, Ewa Siemaszko. *Ludobyjstwo, dokonane przez nacjonalistuw ukraińskich na ludności polskiej Wolunia 1939–1945*. 2 t. Warszawa, 2000.

23. Torzecki, Ryszard. *Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923–1929*. Kraków, 1989.
24. Wawrzonek, Michał. «Polsko-ukraińskie pojednanie. Potrzeba kształtowania nowego stereotypu wzajemnych stosunków» W *Polska-Niemcy-Ukraina w Europie. Narodowe identyfikacje i europejskie integracje w przededniu XXI wieku*, pod red. Włodzimierza Bonusiaka, 181–189. Rzeszów, 2000.
25. Wołyń 1943 — rozliczenie, materiały przeglądowej konferencji naukowej «W 65 rocznicę ekstreminacji ludności polskiej na Kresach Wschodnich dokonanej przez nacjonalistów ukraińskich», Warszawa, 2010.
26. «Współczesna polska debata na temat metropolity Andrzeja Szeptickiego. Wokół konferencji w Krakowie (25–26 listopada 2009 r.)» *Przegląd Wschodni*. T. XII. — Z. 4 (48) (2013): 954.
27. Huk, Bohdan. *Zakerzonnia. Wspomnienia żołnierzy Ukraińskiej Powstańczej Armii*. 3 t. Warszawa, 1994–97.
28. Zashkilnyak, Leonid. *Polska historiografiya pislya drugoi svitovoi vijni: problemi nacionalnoi istorii (40–60-i roki) [Polish historiography after the Second World War: problems of national history (40–60 years)]*. Kiïv, 1992.
29. Zashkilnyak, Leonid «Ukraińsko-polski stosunki XX st. u suspilnij svidomosti Ukraïnciv i polyakiv» [Ukrainian-Polish relations of the twentieth century. In the public consciousness of Ukrainians and Poles], *Visnik Lvivskogo universitetu [Visnyk of Lviv University]*. Seriya «Sociologiya» 2 (2008).
30. Ilyushin, Ihor «Volinska tragediya 1943–1944 rr.: poshuk mizh «dvoma pravdami»» [Volyn tragedy of 1943–1944: scourge between «two truths»] *Ukraińska pravda. istorichna pravda [Ukrainian Pravda. Historical truth]*, Kiïv, 13 lipnya 2011 <http://www.istpravda.com.ua/digest/2011/07/13/45611/>
31. Ilyushin, Ihor. «Aktualni problemi metodologii ta istoriografii Ukraïnsko-polskix vidnosin XX st.» [Actual problems of methodology and historiography of Ukrainian-Polish relations of the twentieth century]. Data zvernennia berezen 25, 2015. http://shron.chtyvo.org.ua/ilushyn_igor/aktualni_problemy_metodolohii_ta_istoriografii_ukrainsko_polskykh_vidnosyn_xx_stolittia.pdf
32. Kasyanov, Georgii. «Vistup pid chas mizhnarodnogo kruglogo stolu shhodo Ukraïnsko-polskogo istorichnogo dialogu «yak rozminuvati Ukraïnsko-polsku istoriyu?»» [Speech at the International Roundtable on the Ukrainian-Polish Historical Dialogue «How to Discard Ukrainian-Polish History?»], 7 grudnya 2016 r. Data zvernennia veresen 05, 2017. <http://glavcom.ua/publications/yak-rozminuvati-ukrajinsko-polsku-istoriyu-386723.html>
33. Litvin, Volodymyr. «Ukraïnsko-polski naukovy zv'yazki v gumanitarnij sferi» [Ukrainian-Polish scientific relations in the humanitarian sphere] Data zvernennia veresen 05, 2017. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/82208/11-lytvyn.pdf?sequence=1>
34. Morozova, Olha «Ukraïnsko-polski naukovy stosunki: xronologiya podij» [Ukrainian-Polish scientific relations: chronology of events], *Chornomorskiy litopis: naukovij zhurnal [Black Sea Chronicle: Scientific Journal]*. 4 (2011): 157–161.
35. Morozova, Olha «Nacionalna pam'yat ta suchasni Ukraïnsko-polski vidnosini» [National memory and modern Ukrainian-Polish relations], *Istoriiko-politichni problemi suchasnogo svitu: zbirnik naukovix statej [Historical and political problems of the modern world: a collection of scientific articles]*. Chernivci: Cherniveckij nacionalnij universitet, 25–26 (2013): 173–77.
36. Motyka, Gzegoz. *Vid volinskoï rizanini do operacii «visla». polsko-ukraińskij konflikt 1943–1947 rr.* [From the Volyn massacre to Operation Wisla. Polish-Ukrainian conflict 1943–1947] Kiïv, 2013.
37. Motyka, Gzegoz. «Polska reakciya na dii UPA: masshtab i perebig karalnix akcij» [Polish reaction to UPA's actions: scale and course of punitive actions] *Nezalezhnij kulturologichnij zhurnal «i» [Independent cultural magazine «I»]* 28 (2003) Data zvernennia veresen 05, 2017. <http://www.ji.lviv.ua/n28texts/motyka2.htm>
38. Pavliv, Volodymyr «55-letie «operacii Visla», ili kak v Polsce reshili «ukrainskij vopros»» [«55th anniversary of the operation of Wisla», or how in Poland they decided «the Ukrainian question»] *Zerkalo nedeli [Mirror of the week]*, 16 (2002).
39. Mendzhecki Vlodzimezh, Czhi Bracisevicha. *Polsha — naris istorii [Poland — essay of history]*, red. pereklad z polskoï Ivana Svarnika. Varshava: Institut nacionalnoi pam'yati — komisiya peresliduvannya zlochiniv proti polskogo narodu, 2015.

40. Udod, Oleksandr, Vadym Bondar. «Ukrainсько-polska komisiya ekspertiv: stanovlennya i diyalnist» [Ukrainian-Polish Commission of Experts: Establishment and Activities] V *Ukrainсько-polske spivrobotnictvo v galuzi istorichnoi osviti: materiali ta dokumenti ukrainсько-polskoї komisii ekspertiv z udoskonalennya zmistu shkilnix pidruchnikiv z istorii ta geografii (1993–2013)* [Ukrainian-Polish cooperation in the field of historical education: materials and documents of the Ukrainian-Polish commission of experts on the improvement of the content of school textbooks on history and geography (1993–2013)], 5. Kiiv, 2013.
41. *Ukraina–Polsha: vazhki pitannya* [Ukraine-Poland: difficult issues]. 10 t. Varshava; Luck, 1998–2006.
42. *Ukraina–Polsha: vazhki pitannya* [Ukraine-Poland: difficult issues]. Т. 9, «Materiali IX i X mizhnarodnix naukovich seminariv «Ukrainсько-polski vidnosini pid chas drugoi svitovoi vijni»» [Ukrainian-Polish relations during the Second World War], red. M. Kucherepa. Varshava, 6–10 listopada 2001, Luck, 2004.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2017

Морозова О. С.

кафедра історії

Черноморського національного університету ім. Петра Могили
ауд. 102, ул. 68 Десантників, 10, г. Николаев, 54003, Україна

ИССЛЕДОВАНИЕ ИСТОРИИ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ В ПОЛЬШЕ (1989–2017)

Аннотация

В последнее время необходимость изучения прошлого Украины становится все более актуальной проблемой. Особенное значение имеет исследование эволюции украинского вопроса в Польше. Автор выдвигает гипотезу о том, что процесс изучения истории Украины в Польше тесно связан с процессом общественных и политических трансформаций в государстве. Статья посвящена анализу исследования проблем истории Украины в польской общественной и политической мысли в русле общего общественно-политического процесса в Польше (1989–2017). Автор обращает особое внимание на деятельность польских научных центров и отдельных историков, которые занимаются исследованием проблем истории Украины.

Ключевые слова: Польша, общественно-политические трансформации, исследования истории Украины.

Morozova O.

the Department for History of Petro Mohyla Black Sea National University,
r. 102, Desantnykiv str., 10, 54003, Mykolayiv, Ukraine

**STUDY OF THE HISTORY OF UKRAINE IN THE CONTEXT
OF SOCIO-POLITICAL TRANSFORMATIONS IN POLAND (1989–2017)**

Abstract

Recently, the necessity to study the past of Ukraine becomes the very actual problem. The special place takes researching of development of the Ukrainian issue in Poland. The author proposes a hypothesis that the process of studying history of Ukraine in Poland is closely connected to the process of social and political transformations in the state. The appeal to the theme is conditioned by needing to fill one of the gaps in modern historiography as for generalizing the process of studying the history of Ukraine in the context of socio-political transformations in Poland (1989–2017), needing to study the experience of the neighbouring country in the direction of the study of Ukrainian history in the context of socio-political transformations. The article is devoted to the analysis of the process of studying the problems of the Ukrainian history in Polish public and political thought in the context of the general political process in Poland (1989–2017). Particular attention is paid to the activities of Polish scientific centres and individual historians who are engaged in the study of the problems of Ukrainian history. The author comes to the conclusion, that the development of the social-politic transformation in Poland, the democratic changes of the end of the twentieth century started the process of establishing relations between Poland and Ukraine, studying and analyzing the common past. The attention of Polish historians has been paid to the «acute problems» of the common past. The issues of cultural and spiritual development, national consciousness of Ukrainians, Ukrainian-Polish cooperation, etc. remained unexplored.

Key words: Poland, socio-political transformations, researching of the history of Ukraine.